BY-NC-ND

ISSN 2029-2775 (online)
SOCIALINIS DARBAS
SOCIAL WORK
2018, 16(2), p. 208–225.

# ATSKIRIANČIOS IR AUGINANČIOS SUNKUMO PATIRTYS SAVANORIAUJANT

**Prof. dr. Vida Gudžinskienė**
Mykolo Romerio universitetas
Edukologijos ir socialinio darbo institutas
Ateities g. 20, LT-08303 Vilnius, Lietuva
Telefonas: 8 650 19442
Elektroninis paštas: vida.gudzinskiene@mruni.eu

**Neringa Kurapkaitienė**
Mykolo Romerio universitetas
Edukologijos ir socialinio darbo institutas
Ateities g. 20, LT-08303 Vilnius, Lietuva
Telefonas: 8 685 62662
Elektroninis paštas: neringa.kurapkaitiene@gmail.com

*Pateikta 2018 m. rugsėjo 25 d.*
*Parengta spausdinti 2018 m.spalio 26 d.*

*DOI:10.13165/SD-18-16-2-04*

***Anotacija***

*Savanorystė reiškiasi per asmens savanoriškai veiklai skiriamą laiką, įsipareigojimo trukmę, sritį, kurioje savanoriaujama ir savanorių amžiaus grupę. Tyrimo objektas – jaunų suaugusiųjų savanorystės patirtys. Tyrimo klausimas – kaip jauni suaugusieji patiria savanorystę socialinės pagalbos srityje? Šiame straipsnyje aptariamas tik vienas tyrimo radinys - jaunų suaugusiųjų atskiriantis ir auginantis sunkumo patyrimas per ilgalaikę ir intensyvią savanorystę, kai savanoriaujama socialinės pagalbos teikimo srityje. Tyrimo dizainas grindžiamas interpretacine fenomenolgine analize (Smith ir kt., 2009). Tyrimas atliktas pagal Interpretacinės fenomenologinės analizės metodologiją siekiant išanalizuoto jaunų suaugusiųjų savanorystės patirties reikšmę ir prasmę, kurią jai suteikia patys tyrimo dalyviai. Savanorystė yra kintantis ir daugiabriaunis reiškinys, atsiskleidžiantis nerimo, baimės, nusivylimo, bejėgiškumo, ribotumo patyrimą, kai savanoriaujama ilgai ir skiriant savanorystei laiko kasdien. Vienas iš ryškių tyrimo dalyvių patyrimo aspektų - atskiriančios ir auginančios*


© Mykolo Romerio universitetas, 2018
© Mykolas Romeris University, 2018

*sunkumo patirtys, kurių išgyvenimo stiprumas palietė visus tyrimo dalyvius. Savanoriaujant išgyvenamos atskiriančios ir auginančios sunkumo patirtys tyrimo dalyvius trikdė ir neleido gyventi iki savanorystės buvusiu ritmu ir vadovautis turėtais įpročiais. Neapibrėžtumo ir bejėgiškumo išgyvenimas savanoriaujant tyrimo dalyvius priartino prie pagalbą gaunančių asmenų ir jų kančios suasmeninimo. Atskiriantis sunkumo savanoriaujant patyrimas tyrimo dalyvius tarsi ištūmė iš norimos ir įprastos patirties į nenorimą ir įtampą keliančią patirtį, ir augino išgyvenant tapatumą su savanoryste. At(si)skyrimo patyrimas savanoriaujant tyrimo dalyviams atvėrė egzistencijos perklausimo ir egzistencijos įsivertinimo naujai prasmę. At(si)skyrimo patyrime jauni suaugusieji perėjo iš idealizuoto savanorystės įsivaizdavimo į savanorystės tikrovę su mirtimi, ligomis, skurdu, konfliktais ir kitomis ribinėmis pagalbą gaunančių žmonių patirtimis, tapusiomis asmeniniais savanorių patyrimais. Absurdo ir beprasmybės patyrimas tyrimo dalyviams suteikė galimybę naujai atrasti savanorystės ir asmeninės egzistencijos prasmę arba savanorystei suteikti Sizifo kančios prasmę.*

***Reikšminiai žodžiai:*** *Savanorystė, egzistencinis patyrimas, interpretacinė fenomenologinė analizė.*

## Įvadas

Savanorystė Lietuvoje ir pasaulyje, remiantis savanoriškos veikos apžvalga ir atliekamais tyrimais, yra atpažįstama įvairiai ir kaip labai dinamiškai besireiškiantis fenomenas. Pagal savanorystės trukmę (Wilson ir Musick, 2000; Kurapkaitienė, Borovskaja 2007) savanorystė skirstoma į savanoriškos veiklos formas – trumpalaikę, ilgalaikę ir kt.; pagal intensyvimą per tam tikrą laiką (Walpe, 2009) – epizodinę, kasdienę ir kt.; pagal savanoriškos veiklos sritis (Jonutytė, 2007; Štuopytė, 2010; Grincevičius, 2011) – socialinės pagalbos teikimo, aplinkos apsaugos, renginių organizavimo ir kt.; pagal savanoriaujančių asmenų amžių (Zweigenhaft ir kiti 1996; Willard, 1997) – jaunų suaugusiųjų, senjorų ir kt. XX a. savanorystės plėtros sutvirtintas pagrindas išplėtė savanorystės tyrinėjimų spektrą į daugybę sričių – savanorystės sąveiką su organizacijomis (Netting ir kt., 2004; Haski-Leventhal ir Bargal, 2008; McAllum, 2014; Navickaitė, 2016; Kay, Polonsky & Inglis, 2017; Barbour, 2017), savanorystės naudą patiems savanoriams (Wilson ir Musick, 2000; Meier ir Stutzer, 2008), savanorystės indėlį į darbo rinką (Gedvilienė, Karasevičiūtė ir Trečiokienė, 2010; Fee ir Gray, 2011; Dorelaitienė ir Žalkauskaitė, 2012; Jezukevičiūtė ir Skirmantienė, 2015), savanorystę kaip įtraukties galimybę (Mueler, 2005), savanorystę kaip mokymosi galimybę (Kerka, 1998; Wilson 2000; Štuopytė, 2010; Santinello, Cristini, Vieno ir Scacchi, 2012). Atkreiptinas dėmesys, kad tyrimai atliekami neapibrėžiant visų konkrečiai savanorystei būdingų bruožų, tačiau savanorystės procesai ir jų raiška gana stipriai gali skirtis tarp skirtingus savanorystės bruožus turinčių savanorystės patyrimų. Mokymosi savanorystėje paradigma yra taip pat praskleista, tačiau, kaip besimokančiųjų akimis patiriama savnaorystė tyrimų nėra atlikta ir lieka neatsakyta, kaip patiriama savanorystė, kuri yra mokymosi vieta.

**Tyrimo objektas –** jaunų suaugusiųjų savanorystės patirtys.

**Tyrimo klausimas** – kaip jauni suaugusieji patiria savanorystę socialinės pagalbos srityje? Tačiau šiame straipsnyje aptariamas tik vienas tyrimo radinys - jaunų suaugusiųjų atskiriantis ir auginantis sunkumo patyrimas per ilgaliakę ir intensyvią savanorystę.

**Tyrimo tikslas** - atskleisti jaunų suaugusiųjų atskiriančio ir auginančio sunkumo fenomeną, apsibrėžiant savanorystės daugiasluoksniškumą.

**Uždaviniai:**

1. Atskleisti savanorystės sampratos daugiasluoksniškumą, savanoriaujant ilgalaikėje ir intensyvioje savanorystėje.
2. Pristatyti jaunų suaugusiųjų atskiriantį ir auginantį sunkumo patyrimą, ilgalaikėje ir intensyvioje savanorystėje.

## 1. Savanorystės sampratos daugiasluoksniškumas

Savanorių tarpusavio sąveika su organizacijomis bei bendruomenėmis imta tyrinėti organizacijos ir/ar bendruomenės atvirumo, savanorių įsitraukimo ir savanorystės tikslingumo aspektais. Tyrimas, atliktas F. E. Netting ir kt. (2004), analizuojantis darbuotojų ir organizacijos hierarchinės struktūros poveikį savanorystei, atskleidė priežastis, dėl kurių savanoriai nepasilieka griežta hierarchine struktra besivadovaujančiose organizacijose – savanorystei reikalingas artimo santykio su apmokamais darbuotojais kūrimas, kuris nepavyksta dėl per griežtų nuostatų ir reikalavimų tiek darbuotojų, tiek savanorių atžvilgiu. Organizacinė socializacija savanoriaujant pradėta tyrinėti prilyginant savanorius darbuotojams pagal integravimosi į organizaciją fazes ir atskleisti savanorių įsitraukimo į svanorystę bei iškritimo iš savanorystės vieksniai (Haski-Leventhal ir David Bargal, 2008). Tiriant tarptautinę ilgalaikę savanorystę Lietuvoje ir kitose ES šalyse savanorystės poveikį bendruomenei atskleista, jog bendruomenė nepakankamai pažįsta ir įvertina savanorių galimybes ir praranda savanorių potencialą (Navickaitė, 2016). Savanorių tarpusavio sąveikos su organizacijomis srityje atliekami tyrimai (McAllum, 2014; Kay, Polonsky & Inglis, 2017; Barbour, 2017 ir kt.) siekia ir toliau įvardinti bei atpažinti, kaip organizacijos elgiasi su savanoriais ir ką savanoriai suteikia organizacijoms. Organizacijų tikslai savanorystės atžvilgiu, organizcijų struktūrų hierarchiškumas ar plokštumas, darbuotojų tarpusavio santykiai, savanorių koordinavimo organizavimas ir pan. atskleidžia, kad nuolat yra keliamas klausimas, kaip savanoriai ir organizacijos susisaisto ir kas jų tarpusavio sąveikoje vyksta. Atliekant savanorystės tyrimus organizacijose keliamas tikslas yra ne tik pažinti savanorių santykį su organizacijomis ir atvirkščiai, bet taip pat ieškoti organizacijos ir savanorystės tarpusavio sąveikų, kuriose savanoriška veikla galėtų vykti kokybiškiau ir efektyviau.

Pažymėtina, kad mokymosi savanorystėje tyrimų labai padaugėjo priėmus "Mokymosi visą gyvenimą memorandumą" (Commision of the European Communities, 2000) ir *savanorystę imta tyrinėti ir atrasti kaip mokymosi galimybę* (Wilson, 2000). Savanorystę siejant su pilietiniu ugdymu pažymima, kad užtikrinant tam tikras specifines sąlygas savanoriškoje viekloje keliamas pilietinis sąmoningumas (Viso gyvenimo mokymosi agentūra, angl. Agency for Lifelong Learning, 2007; Santinello, Cristini, Vieno ir Scacchi, 2012). Analizuojamas savanoriškų programų poveikis jaunų žmonių pilietiškumui ir aktyviam dalyvavimui visuomenės gyvenime (Jaunimo pagalba Amerikai, angl. Youth helping America, 2006). Savanoriškos veiklos sąsajas su suaugusiųjų švietimu atskleidžia S. Kerka (1998), pristatydamas savaiminio mokymosi galimybes

savanoriškoje veikloje. E. Štuopytė (2010) analizuoja savaiminio mokymosi būdą - siekimą išmokti kokybiškai atlikti savanorišką darbą. Atliktuose tyrimuose (Fee ir Gray, 2011; Jezukevičiūtė ir Skirmantienė, 2015) jaunuolių savanoriška veikla analizuojama kaip praktinių įgūdžių mokymosi galimybė esant nestabiliai ir greitai kintančiai darbo rinkai. Tarptautinis savanorystės Europos Sąjungoje tyrimas (angl. Study on Volunteering in the European Union, 2009) pristato savanorystėje įgytų įgūdžių ir kompetencijų pripažinimo bei ugdymo(si) ir mokymų rengimo savanoriams galimybes. G. Gedvilienė, S. Karasevičiūtė ir E. Trečiokienė (2010) detaliau tiria socialinių gebėjimų ugdymą savanorystėje. Praplečiant ugdymą(sį) savanorystėje siekiama tirti ir savanorystės poveikį pačiam savanoriui (Meier ir Stutzer, 2008), nepasiribojant įgūdžiais, reikalingais darbui arba gyvenimui. Tyrimai įrodė (Plagnol ir Huppert, 2010), kad savanorystė siejasi su gerove gyvenime (angl. well-being) ir svanoriaujantys asmenys jaučiasi laimingesni už nesavanoriaujančius ir savanorystę pasirenkantys asmenys yra laimingesni, nei nesirenkantys jos, kas praplečia savanorystę iš mokymosi lauko į gyvenimo patyrimo lauką. K. H. Sivesind ir kt. (2013) atlikdami tyrimą Norvegijoje ir Čekijoje, kaip savanorystė sąlygoja socialinį pasitikėjimą organizacijojse, patvirtina, kad socialinis pasitikėjimas didėja savanoriams esant organizacijoje, tuomet, kai organizacija siekia stiprinti socialinį pasitikėjimą pasitelkiant savanorystę. Savanorystė vienareikšmiškai socialinio pasitikėjimo priežastis, o ne atvirškčiai. Tuo tarpu kuriant pasitikėjimą vertikaliai, hierarchine organizacijos tvarka, savanorystei nelieka vietos ir socialinis pasitikėjimas silpnėja arba išnyksta. Lietuvoje (Dorelaitienė ir Žalkauskaitė, 2012) savanorystė išskiriama, kaip jaunimo užimtumo forma, jaunuoliui pereinant iš švietimo sistemos į darbo rinką, kurioje išryškinama socialinio atlygio svarba ir savanorystės kaip "tilto" funkcija perėjimo laikotarpyje – "Savanorystė gali tapti jaunų asmenų perėjimo iš švietimo sistemos į darbo rinką tiltu bei palengvinti darbo (ypač pirmojo darbo) paieškas šiais aspektais: komandinio darbo įgūdžių įgijimas/lavinimas, laiko planavimas, lyderystė ir kt." (Dorelaitienė ir Žalkauskaitė, 2012, p. 903).

Plečiantis savanorystės programoms vis dažniau į savanorišką veiklą yra kviečiami dalyvauti 18-30 metų jaunuoliai (išskirtinai ši amžiaus grupė) esantys socialinėje atskirtyje (AVSO, 2007). Gausiau svanorystėje dalyvaujant jaunuoliams, esantiems socialinėje atskirtyje, A. Mueler (2005) tyrimu nustatė, kad sunkaus elgesio jaunuolių elgesys savanoriškoje veikloje kinta per savęs vertinimo pokytį, t.y. iš problemas sukeliančio jaunolio tapatumo kinta jaunuolių žvilgsnis į save, kaip į tuos, kurie gali teikti pagalbą. Pasikeitęs jaunuolio savęs matymas ir savo vaidmens visuomenėje suvokimas rodo, kad pati savanorystė nepriklausomai nuo to, su kokia pradine patirtimi į ją "ateina" asmenys, yra mokymosi ir augimo erdvė.

Savanorystės sampratos sluoksniai persidengia tarpusavyje ir pristato savanorystę kaip kintantį ir daugiabriaunį reiškinį, nuolat ugdantį asmenį ir keičiantį visuomenę. Mokslininkų (Samoila ir kt, 2011) teigimu, UNESCO suaugusiųjų švietimo gairės suteikė naują perspektyvą įvertinti savanorystės vaidmenį suaugusiųjų mokymosi procesui ir reikšminga yra neapsiriboti tik keliomis perspektyvomis tyrinėjant šią mokymosi sritį, bet skirti išsamų dėmesį mokymuisi atpažinti savanoriaujant.

## 2. Tyrimo metodika

Tyrimo dizainas grindžiamas interpretacinės fenomenolginės analizės (toliau tekste IFA) pagrindu (Smith ir kt., 2009). "IFA pagrindinis tikslas ne tik atskleisti unikalios tyrimo dalyvės/dalyvio pasaulio prasmes (fenomenologinė dalis), bet ir tų prasmių turinį bei daugiasluoksniškumą (interpretacinė dalis), kas dažniausiai nėra tiesiogiai matoma" (Smith ir kt., 2009, p. 3). IFA yra ideografinė laikysena, besiremianti tam tikru fenomenu tam tikrame kontekste. IFA yra atliekamas su maža tyrimo dalyvių grupe. "Subjektyvios interpretacijos svertas - tai autoriaus sumanymo analizė. Jis ir suteikia vienovę visam kūriniui: kiekviename kūrinyje slypįs „vidinis branduolys", iš kurio ir išsirutuliojančios visos autoriaus mintys" (Šlėjermacheris, cituojama Smith, 2009, p. 24). IFA tyrėjo vaidmuo – siekti suprasti, kaip tyrimo dalyviai stengiasi suprasti savo patyrimą. IFA tyrime pasirenkama patirtis iš egzistencinės perspektyvos, kai tyrimo dalyviai pozityviai arba negatyviai vertindami išgyventą patirtį, suteikia patirčiai jų asmeninės egzistencijos perspektyvoj svarbią reikšmę. Tyrimo analizės metu susitelkiama ties patirties prasme (angl. meaning) – tyrimo dalyvio įvykiais, procesais, santykiais. Remiamasi suvokimu, kad tyrimo dalyviai ir tyrėjas – abu interpretuoja – dviguba hermeneutika. Kiekvienas atvejis prioretizuojamas kaip atvejis ir tik vėliau apsvarstomi susietumai ir skirtingumai.

2011 m. J. A. Smith atkreipė dėmesį į IFA tyrimuose ryškėjančią tendenciją – brangakmenių atradimą tyrėjui žvelgiant į tyrimą ir tyrimo medžiagoje vieno žodžio, frazės ar teksto ištraukos forma atsiskleidžiančią unikalią ir kitas patirtis apimančią prasmę. P. Ashworth (2009) brangakmenių atradimą apibūdina kaip "asmens pasaulio perpratimą", sutalpinant koncetruotą prasmę. Brangakmeniu, įvardinta frazė, gali savyje talpinti tam tikros temos, metatemos ar net visų duomenų prasmę ir autentiškiau nei bet kokia interpretacija atspindėti tiriamo reiškinio esmę.

Remiantis IFA metodologija (Smith ir kt., 2009) tyrimo dalyvių atrankai pritaikytas savanoriškumo ir sniego gniūžtės principai, tokia tyrimo dalyvių atrankos strategija atvėrė galimybę dalyvauti tyrime ne tik tiems buvusiems savanoriams, kurie aktyviai ir drąsiai dalijasi savanorystės patirtimi, bet ir tiems, kurie nebūtinai išdrįsta patys atsiliepti, bet mielai ir savo noru dalyvauja tyrime, kai yra į jį pakviečiami. Atsižvelgiant į tyrimo prisotinimą ir J. A. Smith (2007) rekomendaciją apsiriboti nedideliu tyrimo dalyvių skaičiumi, tyrime dalyvavo 6 tyrimo dalyviai, 3 moterys ir 3 vyrai. IFA metodoligijoje pasirenkant tyrimo dalyvius yra būtina užtikrinti tyrimo dalyvių homogeniškumą ir įvairovę. *Tyrimo dalyvių homogeniškumas* užtikrinant pirmiausia tyrimo dalyvių amžių – visi tyrimo dalyviai savanoriškoje viekloje dalyvavo būdami jaunų suaugusiųjų amžiaus tarpsnyje (18-30 metų) ir dalyvavo tyrimo interviu dar būdami šiame amžiaus tarpsnyje. Homogeinškumą užtikrina tyrimo dalyvių savanorystės sritis, intensyvumas ir trukmė. Visi tyrimo dalyviai savanoriavo ilgalaikėje, intensyvioje savanorystėje socialinės pagalbos teikimo srityje. Savanoriškos veiklos intensyvumas yra ne mažiau nei 20 val. per savaitę ir tokia savanoriškos veiklos patirtis buvo visų tyrimo dalyvių pagrindinė veikla, t.y. šalia savanorystės jie nei dirbo papildomų darbų, nei mokėsi formaliojo švietimo įstaigose. Savanoriškos veiklos ilgalaikiškumas tyrimo dalyvių patirtyje buvo ne trumpesnis nei 6 mėnesiai. Tai ir yra esminiai patirties įgyjimo ir dalyvavimo tyrime nusistatyti

kriterijai, kurie užtikrina, kad tyrimo dalyvių patirtys yra toje pačioje tyrimo plotmėje ir jas analizuojant tyrimo medžiaga yra panašios savanorystės patirties interpretavimas. Pažymėtina, kad tyrimo dalyviai tyrimo metu gyveno skirtingose Lietuvos vietovėse – Vilniuje, Kaune, Klaipėdoje, Utenoje. *Išryškinant įvairovės aspektus* pažymėtina, kad tyrimo dalyviai nėra koncentruotai pasirinkti vienoje vietovėje ar iš kaip nors kitaip apibrėžtos vienos aplinkos. Jie yra skirtingų lyčių, iš skirtingų vietovių, skirtingo amžiaus, skirtingose šalyse ir organizazijose savanoriavę, tad jų patyrimų vientisumas tik apsibrėžia savanoriškos veiklos patirtimi, kuri yra homogeniška pagal išsikeltus reikalavimus ir tyrimo dalyvių amžiaus tarpsnį. Tyrimo dalyvių amžius savanoriaujant ir dalyvaujant tyrime pateikiamas 1 lentelėje.

***1 lentelė.*** *Tyrimo dalyvių amžius savanoriaujant ir dalyvaujnt tyrime.*

***Table 1.*** *Age of research participants during volunteering and during participation in the interview.*

| *Tyrimo dalyvis/ė* | *Amžius pradedant savanoriauti* | *Amžius baigiant savanoriauti* | *Savanorystės trukmė* | *Amžius dalyvaujant tyrime* |
|---|---|---|---|---|
| *1 mergina* | *22 metai* | *23 metai* | *12 mėn.* | *25 metai* |
| *1 mergina* | *22 metai* | *23 metai* | *12 mėn.* | *26 metai* |
| *1 mergina* | *25 metai* | *25 metai* | *6 mėn.* | *27 metai* |
| *1 vaikinas* | *19 metai* | *20 metai* | *9 mėn.* | *21 metai* |
| *1 vaikinas* | *25 metai* | *25 metai* | *6 mėn.* | *26 metai* |
| *1 vaikinas* | *23 metais* | *24 metai* | *16 mėn.* | *29 metai* |

Interviu vyko praėjus ne mažiau, kaip 6 mėn. po savanoriavimo. Laiko tarpas tarp tyrimo interviu ir savanorystės patirties pabaigos, kuris yra 1 metai - 2 tyrimo dalyviai, 2 metai - 2 tyrimo dalyviai), 3 metai ir 5 metai po vieną tyrimo dalyvį. Tuo užtikrinama, kad savanorystės patirtis yra reflektuojama retrospektyviai, įtraukiant tyrimo dalyvius praėjus nedideliam laiko tarpui. Tyrimo dalyvių savanoriškos veiklos procesas yra išgyventas praeityje, t.y. retrospektyvinė patirtis, įgyta Europos savanorių tarnybos programoje, Jaunimo savanoriškos tarnybos programoje ir Tarptautinės savanoriškos tarnybos programoje, sukurtoje Point Coeur organizacijos: 4 tyrimo dalyviai savanoriavo Europos savanorių tarnybos programoje, 1 tyrimo dalyvė savanoriavo Jaunimo savanoriškos tarnybos programoje, 1 tyrimo dalyvis savanoriavo Tarptautinės savanoriškos tarnybos programoje, inicijuotoje ir įgyvendinamoje tarptautinės Points Coeur (pranc.) organizacijos.

Tyrimo dalyvių savanorystė skyrėsi savo trukme. Kaip ir numatyta trumpiausia trukmė – 6 mėnesiai, tačiau ilgiausiai trukusios savanorystės patirties nebuvo numatyta grindžiant, jog intensyvi ir ilgalaikė savanoriška tarnyba visuomet turi apibrėžtą laikotarpį (AVSO, 2007). Dažniausiai savanoriška tarnyba nacionaliniame, Europos regiono ir pasauliniame lygmenyje trunka iki 12 mėnesių, traktuoju tai kaip pasisekimą, kad vieno tyrimo dalyvio savanorystės trukmė buvo 14 mėnesių.

***2 lentelė.*** *Tyrimo dalyvių savanorystės trukmė ir intesyvumas.*
***Table 2.*** *Duration and intensity of volunteering of the research participants.*

| *Tyrimo dalyvis/ė* | *Savanoriškos tarnybos programa* | *Savanorystei skiriama valandų per savaitę* | *Savanorystės trukmė* |
|---|---|---|---|
| *1 mergina* | *Europos savanorių tarnyba* | *30* | *12 mėn.* |
| *1 mergina* | *Europos savanorių tarnyba* | *30* | *12 mėn.* |
| *1 mergina* | *Jaunimo savanoriška tarnyba* | *20* | *6 mėn.* |
| *1 vaikinas* | *Europos savanorių tarnyba* | *30* | *9 mėn.* |
| *1 vaikinas* | *Europos savanorių tarnyba* | *30* | *6 mėn.* |
| *1 vaikinas* | *Point Coeur* | *40* | *14 mėn.* |

Visi tyrimo dalyviai savanoriavo socialinės pagalbos teikimo srityje su daugiau pažeidžiamomis visuomenėje grupėmis (priklausomais, į nusikalstamumą linkusiais, protinę ar/ir fizinę negalią turinčiais asmenimis) ir su mažiau pažeidžiamomis visuomenėje grupėmis (vaikais vaikų dienos centruose, jaunuoliais jaunimo centre). Visų jaunuolių savanoriškos veiklos patirtis buvo sietina su bendravimu ir socialine pagalba, būnant kartu su pagalbą gaunančiais asmenimis.

Tyrimo etika IFA tyrime tampriai siejama su pagarba tyrimo dalyviams ir jų gyvenimiškai patirčiai. Pirmiausia kviečiant tyrimo dalyvius į tyrimą buvo supažindinimama su tyrimo tikslu ir jų pasakojimų naudojimo galimybės. Taip pat tyrimo dalyviai per dvi savaites po interviu galėjo atšaukti savo interviu, jei suabejotų ar nori, jog jų patirtis būtų įtraukiama į tyrimo duomenis. Taip pat tyrimo dalyviams pageidaujant (tiems, kurie pageidavo) buvo nusiųsta interviu transkribuota medžiaga, kad jie galėtų pamatyti, kaip kalbėjo apie savanorystės patirtis ir kaip ji buvo tranksribuota. Viena tyrimo dalyvė paprašė perskaityti transkribuotą patirtį ir po kelių dienų el. laišku patvirtino, kad ji toliau sutinka jog jos interviu būtų įtrauktas į duomenis. Kitas tyrimo etiką užtikrinantis žingsnis – tyrimo dalyvių anonimiškumas. Siekiant užtikrinti tyrimo dalyvių anonimiškumą tyrimo dalyvių vardai ir šalys bei kai kurių (vietinių) organizacijų pavadinimai buvo pakeisti (Smith, 2009; Matulaitė, 2013). Ir paskutinis etiką užtikrinantis žingsnis – tyrimo duomenų interpretavimas. Siekiant IFA metodu analizuoti tyrimo medžiagą buvo nuolat rašoma refleksija dienoraščio forma. Refleksijoj – dienoraštyje apmąsčiau anskteses patirtis, savanorystės srityje, dabartines patirtis atliekant tyrimą, analizuojant save kaip tyrėja, savo prielaidas, išankstines nuostatas, "užkliuvimus" ir blokuojančius matymus.

Tyrime pasirinktas pusiau struktūruotas giluminis interviu, remiantis J. A. Smith, P. Flowers, M. Larkin (2009) rekomendacijomis – klausimai turi būti atviri ir platūs, taip, kad tyrimo dalyvis galėtų ilgai ir asmeniškai kalbėti išgirdęs juos.

Tyrimo interviu transkribavimas ir tyrimo dalyvių naratyvas cituojamas naudojant ženklinimą:

[ ] – dalis citatos tyrėjų nuožiūra yra pašalinta siekiant atspindėti pagrindinę tyrimo dalyvio mintį;

(…) – tyrimo dalyvio citatose daugtaškiais skliausteliuose žymimos pauzės, kurių trukmė iki 7 sekundžių;

(tyla) – tyrimo dalyvių citatose žymima, kuomet pauzė yra ilgesnė nei 7 sekundės;
aaa – tyrimo dalyvio ištęstas vienos raidės tarimas, viena raidė prilygsta vienai sekundei;
( ) – įrašomos tyrėjų pastabos sietinos su tyrimo dalyvio elgsena;
(Saulė, 123) – prie citatos pažymimas tyrimo dalyvio vardas (pakiestas) ir interviu eilutės numeris.
**paryškinimas** – stipriai garsiau ištarti žodžiai ar frazės interviu metu.
Tyrimo dalyvių citatos "*išskiriamos kabutėmis ir rašomos pasviru šriftu*".

## 3. Tyrimo rezultatai ir jų analizė

Atlikus giluminio interviu medžiagos analizę, vienas iš svarbių radinių, **– atskirianti ir auginanti sunkumo patirtis savanoriaujant.** Pasirinkdami savanorystę tyrimo dalyviai atsiskyrė nuo artimųjų nepriklausomai nuo to, ar liko Lietuvoje, ar išvyko iš Lietuvos. Atsiskyrimas buvo pačių tyrimo dalyvių pasirinkimas, leidžiantis jiems leistis nepriklausomai nuo artimųjų patirti savanorystę. Atskirti tyrimo dalyviai jautėsi savanorystės vietoje dėl veiklos nepažinimo, bendros patirties su ten esančiais neturėjimo ir dėl savo vaidmens neapibrėžtumo. Būti atskirtu savanoriaujant atrodė nelengva, bet įprasta patirtis, kuri atsiskleidė santykyje su kitais savanoriais: *"[ ] situacija a tai apie tą merginą, su kuria gyvenom, čia buvo a toksai m labai rimtas (šypteli).. kaip pasakyt pavyzdys dėl to [ ] tai yra žmogus, su kuriuo tu gyveni irr jeigu negali bendraut, tada yra labai sunku, tikrai labai sunku (...)"* (Ieva, 133-134); *"[ ] jisai kažkodėl tai vat užsisėdo ant manęs, viską aš negerai darau ir ten žodžiu jisai rašo man laiškelius, jisai angliškai nešneka, aš itališkai nešneku, mes ten žodžiu susirašom per popieriuką jau šnekėt net negalim, nes nei vienas ta šnekta ne nešnekam. Ir žodžiu, ir jisai kažkodėl tai ant manęs užsisėdo."* (Karolina, 328-331); *"Ir iš tikro, buvo pats sunkiausias dienos momentas, reikėdavo nu vėl su tais žmonėm kažkaip į kontaktą įeit, nes nu tikrai ten per dieną tų nesusipratimų, nesusikalbėjimų būdavo, būdavo. Ypač, aš nežinau, gal man su kai kuriom ten merginom, ten tiesiog, kaip nu turbūt biolaukai kažkaip nesutapo. Tada aišku turiu būt, nes (užsikerta kalbėdamas) niekur negali pabėgt, iš esmės, tu esi uždaromas ten ir viskas."* (Eimantas, 221-226). Paradoksaliai gyvenimo artumas su kitais savanoriais tuose pačiuose namuose kėlė nesusipratimus, konfliktus ir sumaištį tyrimo dalyviams. Artimi vaidmeniu ir gyvenantys bendroje erdvėje savanoriai, vieni kitiems kėlė psichologinius ir egzistencinius sunkumus. Būdami arti vieni kitų savanoriai trikdė vienas kitą ir "nervino" savo buvimu. Tyrimo dalyviai patyrė sunkumą išbūti, kai nėra vilties susikalbėti ar išsiaiškinti, kai vien buvimas kartu dėl skirtingumo yra sunkiai pakeliamas.

Į gyvenimiško sunkumo patirtis tyrimo dalyvius atvedė ir pagalbą iš jų gaunantys asmenys, kurie dėl savo negalios, psichologinio sužeistumo ir skurdo būdami šalia kėlė nepatogumą, nerimą ir nesaugumą *"(giliai įkvepia) tai žodžiu, tai buvo **karšta** ir aš nenoriu degintis, bet mes eidavom degintis **dvyliktą** valandą dienos, kai pats geriausias metas kabutėse (šypsosi) ir tie tie neįgaliukai tenai sau drybso, jiem fainai nu o aš ne ispanė, man ta saulė ne itin prie širdies, o dar čia* šneka iš abiejų pusių. Paskui dar žiūrėk, kad epi epilepsijos priepolis kam nors neįvyktų, o ***jezaumaryte!***" (Karolina, 256-260) išryškindama ir gan garsiai tardama žodžius "karšta", "šneka" ir "jėzaumaryte", Karolina

į juos sutalpiną įtampą, baimę ir neviltį, kur ji nieko negali pakeisti ir tenka ištverti. *"[ ] jisai stovi, visas apsinarkašinęs, žinai, tas penkiolikinis ir aš čia iš tų šarvojimo namų dar visas ten, žinai toksai. Ir matau jis peilį turi ir matau, kad čia geruoju nesibaigs, nes kažkaip, nu supratau, kad jau čia nieko gero (cakteli liežuviu)"* (Eimantas, 418-421) būdamas santykyje su *"nusikaltėliais"* Eimantas patiria susitikimo skausmą, kuris kylą iš pagalbą gaunančio asmens sužeistumo ir jo egzistencijos beviltiškumo. Tyrimo dalyviai nebėga nuo patirtos situacijos, neneigia jos, bet atvirkščiai, patiria jas kartu su tais, kuriems teikia pagalbą. Būdami jautrūs arba nekantrūs šiose situacijose priima jas ir bando suprasti kitą bei save *"vat vat **pamoka**. Gera pamoka, nežinau kokia, bet buvo įspūdinga (šypsodamasi) ir aš savim visai didžiuojuosi, kad aš tenai neišprotėjau visai."* (Karolina, 261-262); "*Buvo beprotystė tokia. Ir tada nesupratau, nei kur tas Dievas yra, nei ten nei kam, nu ta prsme, tai buvo virš mano, ribų, ta prasme, visiškai virš (labai tyliai) (...)*" (Eimantas, 449-450).

Sunkumas išgyventas per atskirtį, per įtampą, per konfliktą, per grėsmę savanorius glumino, trikdė, pykdė, neleido būti patenkintais savimi, vertė susimąstyti apie savo gyvenimo ir savanorystės vertę. Ir tuo pačiu sunkumo išgyvenimo patirtis buvo intensyviai brandinanti, nes vedė link pagalbos paieškos, kurią pasitelkus būtų įmanoma sunkume išbūti. Kreipimasis į išorinius išteklius*"Nes tas yra, žinai, kad į agresiją agresija iškart, nu noris. Vis tiek aš ten aukštas, viską, žinai, tos sienos ten būtų pa, toks. Nežinau, neatsimenu, kaip išėjom iš to skersgatvio, kažkaip. **Kažkaip išėjom** mes per vis*ą tą trisdešimt metrų ir jis ten dingo kažkaip. Ir aš tiktai, tada jau prie namų į koplyčią, nes mes koplyčią namuose, ir viskas, ten ašaros, žinai [ ]" (Eimantas, 444-448); *"O man pastoviai reikia su tom šnekančiom ir žiūrinčiom tiesiai į tave naktį, o DIEVE! Bet - įdomu, buvo tikrai įdomu. Bet turbūt be šitos, negaliu sakyt kančia, negražu šitaip. Be šito, šitos viešnagės prie jūros, tai kaip ir nebuvo tokių labai superduper kažkokių tai sunkužių dalykų."* (Karolina, 271-274). Karolina ir Eimantas sunkiausiose patirtyse kreipiasi į Dievą sąmoningai arba netyčia, nesureikšminant to. Sunkumo išgyvenimas paskatino suartėti su ten esančiais žmonėmis, su kuriais kartu jie išgyveno panašius sunkumus *"[ ] jie turbūt tie draugai čia visam gyvenimui gal. Mes mažai matomės, arba retai susiskambinam, bet kai tai įvyksta, nu ta prsme, nu viskass a on the same page, ane, viskas atgyja, viskas."* (Eimantas, 209-211); *"ne itin didelis nervas buvo turbūt vien dėl to, kad mm buvo tas britas (autistas aut. past.) ir mes abudu iš jo žvengėm (juokiasi)"* (Karolina, 374-375). Kitas, kuris yra Dievas ir Kitas, kuris yra žmogus tyrimo dalyviams sunkume buvo pagalba ir atspirtis būti savimi. Atsispirdami į Kitą, kuris vienose situacijose buvo žmogus ir kitose, itin sudėtingose situacijose buvo Dievas, tyrimo dalyviai turėjo ne tik jėgų ištverti, bet įgijo jėgų toliau teikti pagalbą tiems, dėl kurių patyrė sunkumus. Tuo tarpu savanoriai, nesikreipę pagalbos sunkumo akivaizdoje išgyveno asmeninį skurdą, kuriame nebuvo vilties *"nu tai labai sunki patirtis iš tikrųjų, labai yra sunki (tyla), tu nueini visas kažkoks neapsiplunksnavęs ir (...) ir ten nes nu tiesiog [ ]"* (Saulė, 207); *"O galas buvo tiesiog – po atostogų grįžau, tiesiog pabaigiau, darėm tą ką darėm, tie mokymai a grot buvau aš buvau gitarą nusipirkęs (...) bet galas nebuvo įsimintinas, tiesiog pasibaigė."* (Viktoras, 127-129).

Tyrimo dalyviai visi patyrė atskyrimą nuo labai stiprių ir sukrečiančių patirčių iki kasdienių, nuobodulį ir beprasmybę keliančių sunkumų. Atskiriančios patirtys brandino tuos tyrimo dalyvius, kurie kreipėsi pagalbos, ieškojo atramos ir išteklių santykyje su

Kitu. Tyrimo dalyviai, kurie nesikreipė pagalbos ir liko atskirtyje, nepatyrė savanorystės džiaugsmo, nesuartėjo su Kitu ir laikas bėgo su prasmės trūkumo jausmu. Įsiklausant į tyrimo dalyvių patirtį, kurie liko atskirtyje ir kuriems pavyko ištrūkti iš buvimo atskirai patyrimo, išryškėja savanorio kreipimosi pagalbos vertė savanorystės prasmės išgyvenimui ir savanorio brendimui.

## 4. Diskusija

Tyrimo duomenys atskleidė at(si)skyrimo fenomeną savanorystės metu, kurį išgyveno visi tyrimo dalyviai įvairiais patyrimo aspektais. Tyrimo dalyvių atsiskyrimas reiškėsi per tapatumo stoką *"tokių bendraminčių sunku buvo rast, dėl to gal taip ir (…) sekėsi (…)"* (Viktoras, 63), per vienatvės *"Jo, tai buvo tokios vienatvės jausmas, kartais, o užpildydavau ją savais darbais, bet vis tiek taip giliai būdavo tai (...) ne kas"* (Viktoras, 120) ar netekties patyrimą *"didžiausias stresas buvo tada, kai (...) išvažiavo tas* ***britas*** *[ ] nebuvo su kuo pasišnekėt, nebuvo su kuo pasidalint emocijų"* (karolina, 390;395), per bejėgiškumą santykyje su absurdiškomis Kito situacijomis *"[ ] jaunuoliai yra iš vaikų globos namų arba iš tokių labai konfliktiškų šeimų [ ] – apleisti ir ir ir ten nu daug ten tokių labai skaudžių istorijų iš tikrųjų ir tos vienatvės labai daug"* (Saulė, 99-100), *"aš tada tą akimirką labai gerai atsimenu a, kad aš norėjau apsiverkt ir iš viso tenai žodžiu net nežinau – pabėgt.* (Ieva, ) per buvimą svetimu *"Aš atbuvau ten pusę metų, daug ten atidaviau ir atrodo ir uždariau duris"* (Saulė, 225), per savanorystės beprotystę *"Man tai buvo beprotystė, ir aš vis tiek ten to nesuprantu nu ir nesąmonė, iš tikro [ ] jei šiandien susitikčiau, šiandien jau pasakyčiau, ką galvoju, va taip."* (Eimantas, 480-482). Buvimas at(si)skyrime tyrimo dalyvius pirmiausia stebino ir glumino dėl patyrimo stiprumo, netikėtimo ir neapibrėžtumo. Tyrimo dalyviai, viena vertus, pasirinkdami savanorystę pasirinko veiklą idealizuodami ją, kurioje nesiekiama finansinio atlygio. Kita vertus, pasirinkdami socialinės pagalbos sritį rinkosi tarnystę tiems, kurie ekonomine, socialine, fizine ir psichologine prasme gyveno stokoje ir vien pasirinkimu jau įprasmino savo buvimą. Sąmoningai arba nesąmoningai savanorių lūkestis į savanorystę siejosi su pasitenkinimo savimi ir prasmės veikiant bei būnant išgyvenimo siekiu. Vien to, kad jaunuolis renkasi savanoriauti jau atlieka gėrio ir atjautos aktą, kuris tarsi savaime turėtų apdovanoti. Tačiau savanorystės tikrovėje nėra vienpusiško, idealiai pozityvaus patyrimo. Savanorystės tikrovėje tyrimo dalyvių patyrimas tikroviškumu skleidėsi per savanorystę, išgyvenamą skirtingais egzistencijos aspektais tikrumą, sukoncentruojant į absurdo patyrimą. "Savanoriška sielos būsena, kai tuštuma tampa iškalbinga, kai nutrūksta kasdienių veiksmų grandinė, kai širdis bergždiai ieško jungiamosios tos grandinės grandies, tuomet šitoks atsakymas gali būti laikomas lyg ir pirmu absurdo ženklu" (Camus, 1993, p. 132). A. Camus (1993) apibūdintu pirmu absurdo ženklu buvo pažymėta visų tyrimo dalyvių patirtis, nes kasdienių veiksmų grandinė nutrūko skirtingai, tačiau kiekvienam tyrimo dalyviui ir bergždžio ieškojimo patyrimas buvo savanorystės duona bent jau laikinai. Absurdo arba nesuvokiamo neatitikimo patyrimą pavadinome at(si) skyrimo patyrimu, kadangi tyrimo dalyviai dažniausiai kartojo šį žodį, kalbėdami apie savanorystės patirties absurdą. At(si)skyrimo patyrimas užklupo savanorius nenorint,

nelaukiant ir nesitikint jo. Nepriklausomai nuo to, ar tyrimo dalyviai tam ruošėsi, ar nesiruošė, at(si)skyrimas ištiko netikėtai ir sukėlė kančią. Kančia savanorystėje – stebinantis išgyvenimas, nepriklausantis idealizuotam savanorystės paveikslo vaizdui, kokį matė savanoriai prieš apsispręsdami ""*ten buvo jutubėj nu nežinau, ten anksčiau žiūrinėjau vaizdelius kaip savanoriai kalba, [ ] dažniausiai teigiama ir ir ir ir labai taip entuziastingai nu va, aš taip negaliu papasakot"* (Saulė, 165-167). Netikėtumu ir stebinimu at(si)skyrimo patyrimas savanorystėje sustiprino nuostabos, nuščiuvimo ir suglumimo momentą, kurį egzistencialistai apibūdina "Pasaulis, kurį galima paaiškinti, tegu ir netikusiais argumentais, yra mums įprastas pasaulis. Ir priešingai, pasaulyje, kuriame ūmai išsisklaido iliuzijos ir šviesos blyksniai, žmogus pasijunta svetimas." (Camus, 1993, p. 100) ir "Būtent šita nedarna tarp žmogaus ir jo gyvenimo, tarp aktoriaus ir jį supančių dekoracijų ir yra absurdo jausmas" (Camus, 1993, p. 100). Patirdami absurdą – *"mane biški suerzino, gal savaitę kokią buvau neveiklus visai, nes [ ] ai sako, po mėnesio sako turėsim* (savanoriui veiklos, aut past.)" (95-96).; *"gyvenom, kažkur kažką nueinam, kažkur buvom ir [ ] aš biški pasimetęs buvau. Nu tai tipo, o kaip čia yra? Kokia kokia čia ta misija, koks čia tas savanoriavimas, [ ] aš ten prasmės pradžioj irgi ne visia įžvelgiau"* (Eimantas, 269-271); *"turi būti gėrio nešėjas [ ] nu bet (…) negali toks būt, nes pats neturi iš kur pasisemt"* (Saulė, 207-208) tyrimo dalyviai atsivėrė klausimui apie savo buvimą ir jo prasmę savanorystėje. Atsiskleidė, jog prasmė vien apsisprendžiant savanoriauti nenusileidžia ant savanorio. Savanorystės išgyvenime, skirtingai nei prieš savanorystę buvusioje aiškioje ir rutininėje kasdienybėje, atsiveria gyvenimiška neapibrėžtumo praraja akistatoje su asmeniu, tapusiu savanoriu, kurioje atsakymo kaip būti nėra. Atsakymo paieškos tyrimo dalyviams reiškė atsiduoti nežinomybei ir išbūti at(si)skyrime, kuris nežinia kur ves, nežinia kiek truks ir nežinia ar kur nors atves.

Egzistenciniai at(si)skyrimo aspekto skirtingumai išryškėjo dvejomis kryptimis – vedantis į savęs kūrimą at(si)skyrimas ir vedantis į absurdo ir beprasmybės patyrimą atsiskyrimas. Egzistencinės filosofijos atstovų (Sartrte, Camus, Kierkegaard ir kt.) nekasdienis egzistencijos išgyvenimas išskiriamas dvejomis kryptimis. S. Kierkegaard (1995) analizuodamas Abraomo aktą aukojant Izaoką apibrėžia egzistencinio išgyvenimo kryptį "Jis be galo visko atsižadėjo ir vėl absurdo dėka viską sugriebia" (Kierkegaard, 1995). Tuo tarpu J. P. Sartre (1970) žmogaus egzistenciją aiškina kaip nieką: "Jei žmogus egzistencialistiniu požiūriu neapibrėžiamas, taip yra todėl, kad iš pradžių jis yra niekas. Jis bus tik vėliau ir bus tuo, kuo save pavers" (p. 27). Tyrimo dalyvių išgyvenimuose patirtas atsiskyrimas vedė ir į Kierkegaardišką "absurdo dėka visko sugriebimą" ir į Sartrišką "žmogus yra niekas" suvokimą.

Sartriškajame, kurio atstovas ir A. Camus (1993) at(si)skyrimo suvokime tyrimo dalyviai kėlė klausimus kančioje ir , nerasdami atsakymo, tarsi Sizifas akmenį, tyrimo dalyviai savanorystės beprasmybę išgyveno kaip naštą ir stūmė savanorystės naštos akmenį priešais save. Beprasmybės našta užklupo dvejopai – kaip nepakeliama savanorystės lengvybė (pagal Kunderos romaną "Nepakeliama būties lengvybė"), Viktoro išreikšta kasdienybės savanorystėje epizodu *"Vėliau tiesiog nusmuko ir pasijaučiau kaip nuobodžiaudamas darbe ir sėdėdavau būdavo tiesiog prie kompo pusę dienos prasėdi ir ten feisbuke, nes nėra ką veikt."* (176-178) ir kaip nepakeliamas Kito gyvenimo kančios

patyrimas *"jisai numirė [ ] ir aš atsimenu tą vaiką, nu ta prasme, nu jisai nei verkė, nei ką, jisai sako, sako – nepripūs man padangų nu, kad nebesutaisys sako man dviračio kažkaip. Nu nežinau dabar kaip tai prisimenu kažkaip, nu labai daug tokių skausmingų dalykų"* (Saulė, 192-194). Abiem atvejais tyrimo dalyviai ištęstai ir kasdieniškai gyveno savanorystės keliamame klausime – kas iš to? Kas iš to, jog padedu tiems, kuriems niekas iš esmės negali padėti, o mano pagalba yra tik epizodinė, jei ne imitacinė Kito žmogaus gyvenimo sunkume? Ir kas iš to, kad noriu padėti, o niekam mano pagalba nėra reikalinga? A. Camus (1993) įvardina gilų žmogaus prasmės troškimą "suprasti pasaulį – žmogui reiškia padaryti jį žmogišką, paženklinti jį savo antspaudu" (p. 106). Konkrečių tyrimo dalyvių konkretus savanorystės pasaulis nuolatiniam at(si)skyrimo patyrime lieka nesuprastas. Iki savanorystės pabaigos tyrimo dalyvių nesibaigiantis absurdo patyrimas liko pamatine savanorystės patirtimi. Abi neatsakyto klausimo kryptys tyrimo dalyvius atvedė prie atsakymo apie savanorystės patyrimą – šios patirties nenoriu. Klausimas išlieka - kiek ši patirtis ne emociniame, o egzistenciniame lygmenyje yra vis dėlto išskirtinai vertinga patirtis, talpinanti egzistencinį at(si)skyrimo patyrimą.

Kierkegaardiškajame at(si)skyrimo suvokime tyrimo dalyviai absurdo situacijas patirdami, susitelkė į absurdo situatyvumą, atsisakydami ilgą laiką pasilikti at(si)skyrime. Kiek tyrimo dalyvių atsisakymas absurdo ilgalaikiškumo yra jų laisvas sprendimas, o kiek apspręstas kitų, arba kiek natūraliai pakitęs iš klausimo į atsakymą patyrimas, o kiek pabėgimas iš per daug emociškai varginančio išgyvenimo sunku įžvelgti. Tačiau tyrimo dalyvių įvardijamas pasirinkimas ieškoti išėjimo iš absurdo tikint at(si)skyrimo baigtinumu išreiškiamas per vilties atramos taškus: *"Nu tokiom pat sąlygom (skurdžiausiam rajone), kaip tie žmonės gyvenom. Ir, ir nu kažkaip buvo ten gyvent nu ten oriai kiek įmanoma" (Eimantas, 237-238); "Man buvo uždrausta (...) sakyti savo nuomonę, [ ] aš jaučiausi dviprasmiškai, nes aš kaip ir norėjau pasilikti tam projekte, dėl to aš daugiau nieko nesakiau"* (Kęstas, 291, 304). S. Kierkegaardas (1995) absurdo situacijoje išeitį įžvelgia proto susitikime su paradoksu "Arba protas "nesupranta" paradokso ir tada kyla papiktinimas, arba protas "laimingai" susitinka paradoksą, tada proto aistra tampa tikėjimu. Tikėjime protas atpažįsta ir pripažįsta paradoksą. Tai reiškia, kad "protas pats save pašalina ir atsiduoda paradoksui". At(si)skyrimo situacijos išgyvenime tyrimo dalyviai, viena vertus, nukreipė savo egzistenciją į viltį, į buvimą paradokse – *buvo uždrausta ir nors norėjau, nieko nesakiau* arba *tokiom pat sąlygom gyvenom, bet oriai,* kita vertus, nuo at(si)skyrimo patyrimo nepabėgo. Pasilikimas viltyje ir at(si)skyrime tyrimo dalyvių savanorystės patyrime reiškėsi ne arba – arba, bet ir – ir buvimu. Ne arba skurdžiai, arba oriai, bet ir skurdžiai, ir oriai. Nekalbu arba neturiu savo nuomonės, bet ir tyliu, ir turiu savo nuomonę. Tyrimo dalyviai at(si)skyrimo situacijoje priėmė at(si)skyrimą ir gyveno tiek atsiskyrime, tiek ir neatsiskyrę. Priimdami nebereiškė pretenzijų situaciją valdyti, bet atsidavė situacijai su kančios patyrimu, kurią S. Kierkegaard (1995) apibūdina priešstata tyrimo dalyvių pasirinkimui: "Jis žino tik viena - kad tiesa turi ir privalo valdyti, bet kad ji turi ir privalo kentėti - tai jam neateina į galvą." (Kierkegaard, 1995, p. 23). Viltis savanorystėje išgyvenant at(si)skyrimą tyrimo dalyvių siejama su tikėjimo aktu, nes tyrimo dalyviai neklausė paradoksalaus patyrimo skirtybių, neieškojo ir nekovojo dėl teisingumo, bet tikėdami ir turėdami viltį jį išgyveno. Tarsi nepasiliko

jame, nors ir nebėgo nuo jo. Tyrimo dalyviai apkabino kančią ir ją įprasmino: *"Ir aš tada jau prie namų į koplyčią, ten ašaros, aš supratau, ant tos žemės, nu nieko nesupratau. Buvo beprotystė tokia. Ir tada nesupratau, nei kur tas Dievas yra, nei kam, tai buvo virš mano, ribų, visiškai virš [ ] Ir po to pradėjau galvot, (...) nu apskritai, ką kryžius reiškia."* (Eimantas, 448-450; 453-454). *"Tai tas kelias gali būt nelengvas, bet jei tu tiki ir darai, tiki ir darai – tau visas pasaulis atviras"* (Kęstas, 344). S. Kierkegaardas (1995) kančios priėmimą ir absurdo įprasminimą kaip aukščiausiu simboliu pasirenka Abraomą, kurio egzistenciją atskleidžia "Jis tikėjo absurdo dėka; mat bet kokio žmogiško apskaičiavimo jau seniai buvo atsisakęs" (p. 87).

Kai savanorystė susiduria su gyvenimo tiesa, ypač pagalbos stokojančių žmonių tikrovėje, ji negali atsiriboti nuo kančios. Kančia išgyventa savanorystėje yra tiesos apie tikrovę, apie save ir apie Kitą išgyvenimas, nepriklausomai nuo to, į kokį galutinį tašką šis patyrimas atvedą – į tikėjime atsidavimą paradoksui ar į atsidavimą klausimui be atsakymo, kurį A. Camus (1993) apibrėžia "Pradėti mąstyti reiškia pradėti save pribaiginėti". Net kai prisilietimas prie pagalbą gaunančio asmens yra *paviršutiniškas* ir neišgyvenamas taip, kad dėl jo galėtų kilti kančia, kančia patiriama dėl prasmės savanorystėje stokos arba kitaip kančia patiriama dėl kančios stokos.

## Išvados

Savanorystė yra kintantis ir daugiabriaunis reiškinys, atsiskleidžiantis nerimo, baimės, nusivylimo, bejėgiškumo, ribotumo patyrimą, kuomet savanoriaujama ilgai ir skiriant savanorystei laiko kasdien. Savanorystės daugiasluoksniškumas reiškiasi per savanorystės trukmę, savanorystei skiriamo laiko kiekį ir per savanoriškos veiklos sritį, kurioje savanoriaujama. Priklausomai nuo savanorystei skiriamao laiko ir trukmės patyrimo procesas vyksta daugiau arba mažiau intensyviai.

Savanoriaujant patirtos bei išgyvenamos atskiriančios ir auginančios sunkumo patirtys tyrimo dalyvius trikdė ir neleido gyventi iki savanorystės buvusiu gyvenimo ritmu ir vadovautis tais pačiais įpročiais. Neapibrėžtumo ir bejėgiškumo išgyvenimas savanoriaujant priartino savanorius prie tų, kuriems padedama išgyvenimo kančios suasmeninimo. Atskiriantis sunkumo savanoriaujant patyrimas tyrimo dalyvius tarsi išstūmė iš norimos ir įprastos patirties į nenorimą ir įtampą keliančią patirtį, ir augino išgyvenant tapatumą su savanoryste.

At(si)skyrimo patyrimas savanoriaujant tyrimo dalyviams atvėrė egzistencijos perklausimo ir įsiverinimo prasmę. At(si)skyrimo patyrime jauni suaugusieji perėjo iš idealizuoto savanorystės įsivaizdavimo į savanorystės tikrovę su mirtimi, ligomis, skurdu, konfliktais, ir kitomis ribinėmis pagalbą gaunančių žmonių patirtimis, tapusiomis asmeniniais savanorių patyrimais. Absurdo ir beprasmybės patyrimas tyrimo dalyviams suteikė galimybę naujai atrastį savanorystės ir asmeninės egzistencijos prasmę arba savanorystei suteikti Sizifo kančios prasmę.

## Literatūra


Abayomi, O. A. (2017). The Interpretative Phenomenological Analysis (IPA): A Guide to a Good Qualitative Research Approach. *International Journal of Education & Literacy Studies,* 5 (2), p. 9-19.

Alternative-V. (2003). *Experiences of international voluntary service between Eastern, South-Eastern and Western Europe*. ICYE - Eastlinks Large Scale Project.

Anzenbacher, A. (1992). *Filosofijos* įvadas. Vilnius: Katalikų pasaulis.

Arendt, H. (1995). *Tarp praeities ir ateities*. Aidai, ALK.

Ashworth, P. & Greasley, K. (2009). The phenomenology of 'approach to studying': the idiographic turn. *Studies in Higher Education*, 34,5, 561-576

Barbour, T. (2017). Workplace Volunteering: Engagement benefits communities, companies, and employees. *Alaska Business Monthly,* 33(10), 126.

Camus, A. (1993). *Rinktiniai esė*. Vilnius: Atviros Lietuvos fondas.

Cięśka, B. and Ratajczak, J. (2004). *Report on the survey of participants of EVS projects*. Warsaw: Polish National Agency for the YOUTH.

Clary, E. G., Snyder, M. & Stukas, A. A. (1996). Volunteers' motivations: Finding from a national survey. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, 25, 485–505.

Cnaan, R.A. & Amrofell, L. (1994). Mapping volunteer activity. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly,* 23, 335–51.

Cnaan, R.A. & Cascio, T.A. (1999). Performance and commitment: Issues in management of volunteers in human service organizations. *Journal of Social Service Research*, 24, 1–30.

Cnaan, R.A. & Goldberg-Glen, R.S. (1991). Measuring motivation to volunteer in human services. *Journal of Applied Behavioral Science,* 27(3), 269–84.

Cnaan, R.A., Handy, F. & Wadsworth, M.(1996). Defining who is a volunteer: Conceptual and empirical considerations. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly,* 25, 364–83.

Cnaan, R.A. and Handy, F. (2005). *Towards understanding episodic volunteering*. School of Social Policy and Practice, University of Pensilvania.

Commision of the European Communities (2000). *A Memorandum of Lifelong learning*. Brussels, SEC 1832. Commision Staff Working Paper..

Davies S. E. H. (2017). *Disaster Volunteerism: A Utilitarian Perspective*. Conference: Disaster Management 2017 International Conference on Disaster Management and Human Health, & In Brebbia, 143 – 148.

Dutta-Bergman, M. J. (2004) Describing Volunteerism: The Theory of Unified Responsibility. *Journal of Public Relations Research*, 16 (4), 353-369, DOI: 10.1207/s1532754xjprr1604_2 .

Field, D. & Johnson, I. (1993). Satisfaction and change: A survey of volunteers in a hospice organization. *Social Science & Medicine*, 36, 1625–33.

Finkelstein, M. A. (2009). Intrinsic vs. extrinsic motivational orientations and the volunteer process. *Personality and Individual Differences*, 46 (5–6), 653-658.

Gedvilienė, G., Karasevičiūtė, S. ir Trečiokienė, E. (2010). Savanorystė socialinių gebėjimų ugdymo koncepsijoje. *Krikščioniškoji pedagogika ir psichologija*, 79-92.

Geudens, T., Costanzo, S., Hofmann, P., Amorim, L. and Pavlovova, L. (2013) *International Voluntary Service, T-Kit*. European Commission and Cuncil of Europe, F-67075 Strasbourg Cedex.

Grincevičius, O. (2011). Savanoriškos socialinės veiklos galimybės vaikų dienos centruose. *Visuomenės sveikata*, 21 (5), 26-31.

Haski-Leventhal, D. and Bargal, D. (2008). The volunteer stages and transitions model: Organizational socialization of volunteers. *Human Relations*, 61(1), 67-102.

Heidegger, M. (1993). Basic Writings. *The Key Essays, plus the Introduction to Being and Time*. Library of Congree Cataloging-in-Publication Data.

Honneth, A. (2005). *Verdinglichung. Eine annerkennungstheoretische Studie*. Fraknfkurt/M: Suhrkamp.

Jackūnas, Ž. (2008). Patyrimas, patirtis ir supratimas. *Logos,* 56, 20-28.

Jeffrey L. B. (2000). Volunteers in State Government: Involvement, Management, and Benefits. *Nonprofit & Voluntary Sector Quarterly*, 29(1), 111-130.

Jezukevičiūtė, D. ir Skirmantienė, J. (2015). Savanoriškos veiklos metu įgytų kompetencijų svarba darbo rinkoje: darbdavių nuomonė. *Socialinis darbas. Patirtis ir metoda,* 15 (1), 61-83.

Jonutytė, I. (2006). *Jaunųjų savanorių motyvavimas tęstinei socioedukacinei veiklai su vaikais. Pedagogika*, 83, 96-102.

Jonutytė, I. (2007). *Savanorystė* socialinio ugdymo sistemoje. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla.

Kay, P., Polonsky, M. J., & Inglis, J. (2017). Understanding Managerial Perspectives of Volunteering at Nonprofit Leisure Events: A Comparison of Typologies Within Open Gardens Australia. *Journal Of Nonprofit & Public Sector Marketing*, 29(1), 64-97. doi:10.1080/10495142.2017.1293586

Kerka S. (1998). *Volunteering and Adult Learning*. ERIC Digest No. 202, USA

Karajkov, R. (2003). *Volunteering and Benefits for Youth Employment*.

Kėžaitė, M. ir Špokevičiūtė, V. (2006). *Impact of European voluntary service (EVS) on the young person and organization in Lithuania*. Summary, Agency of international youth cooperation.

Kierkegaard, S. (1995). *Baimė* ir drebėjimas. Vilnius: Atviros Lietuvos fondas, Aidai..

Kučikas, A., Norivla, J., Kurtinaitytė, G., Kurapkaitienė, N., Borovskaja, O. ir Kėžaitė, M. (2007). *Straipsin*ų rinkinys apie savanorišką veiklą. VšĮ "A.C.Patria".

Kunzmann, P., Burkard, F. P. and Wiedmann F. (1998). *Filosofijos atlasas*. Vilnius: Alma Litera, Atviros Lietuvos Fondas.

Kupriūnienė, J. Z. ir Motiejūnienė, Ž. (2002). *Savanoriška veikla kaip savirealizacijos ir pagalbos galimybė*. Vilnius: Permanentinio ugdymo centras.

MacNeela, P. and Gannon, N. (2013). Process and Positive Development: An Interpretative Phenomenological Analysis of University Student Volunteering. *Journal of Adolescent Research,* 29 (3), 407 – 436.

McAllum, K. (2014). Meanings of Organizational Volunteering: Diverse Vo-

lunteer Pathways. *Management Communication Quarterly*, 28(1), 84-110. doi:10.1177/0893318913517237.

Meier, S., & Stutzer, A. (2008). Is Volunteering Rewarding in Itself? Economica, 75(297), 39-59. Retrieved from http://www.jstor.org/stable/40071730.

Mickūnas, A., Steward D. (1994). *Fenomenologinė filosofija*. Vilnius: Baltos lankos.

Mueler A., (2005). Antidote to learned helplessness: Empowering youth through service. *Reclaiming children and youth,* 16-20. Prieiga per internetą: www.ebsco.com;

Mutz, G. (2008). *Corporate Social Responsibility (CSR) bei kleinen und mittleren Unternehmen (KMU) in Deutschland.* München and Mehring: Rainer Hampp.

Netting, F. E., Nelson, H. W., Borders, K., & Huber, R. (2004). Volunteer and Paid Staff Relationships: Implications for Social Work Administration. *Administration In Social Work*, 28(3/4), 69-89. doi:10.1300/J147v28n03_04.

Plagnol, A., C. & Huppert, F., A. (2010). Happy to Help? Exploring the Factors Associated with Variations in Rates of Volunteering Across Europe. *Social Indicators Research*, 97(2), 157-176.

Powell S. and Bratovi'c, E. (2007). *The impact of long-term youth voluntary service in Europe: a review of published and unpublished research studies.* Brussels: AVSO.

Saldukaitytė, J. (2009). M. Heideggeris ir pagrindinės fenomenologijos problemos: ontologinis skirtumas. *Problemos*, 76, 99-111.

Santinello, M., Cristini, F., Vieno, A., & Scacchi, L. (2012). Volunteering by chance" to promote civic responsibility and civic engagement: does it work?. *Journal Of Prevention & Intervention In The Community*, 40(1), 64-79. doi:10.1080/10852352.2012.633068.

Sartre, J. P. (1970). Intenionality: A Fundamental Idea of Husserl's Phenomenology. *Journal of the British Society for Phenomenology*, 1(2), 4-5, DOI: 10.1080/00071773.1970.11006118.

Sartre, J. P. (2016). *Egzistencializmas – tai humanizmas.* Vilnius: Vaga.

Schroer, R. (2003). *Voluntary service: Opening doors to the future.* Association of Voluntary Service Organisations (AVSO).

Schwartz, S. H. (1974). *Awareness* of interpersonal consequences, responsibility denial, and volunteering. *Journal of Personality and Social Psychology, 30(1), 57-63.*

Senyuva, Ö. (2014). *European Volunary Servive – Competences for Employabilty.* EVS C4E Full Survey Report.

Shure, R.S. (1991). Volunteering: Continuing expansion of the definition and a practical application of altruistic motivation. *Journal of Volunteer Administration*, 9, 36–41.

Silver, M. (1980). *Affluence. Altruism, and Atrophy. The Delcine of Wellfare States.* New York: University Press.

Simonson, J., Ziegelmann, J. P., Vogel, C., Hameister, N., Müller, D. & Tesch-Römer, C. (2016). *Deutscher Freiwilligensurvey.* Berlin: Deutsches Zentrum für Altersfragen (DZA).

Sivesind, K. H., Pospíšilová, T. and Frič, P. (2013). Does Volunteering Cause Trust? *European Societies,* 15(1), 106-130. doi: 10.1080/14616696.2012.750732

Smith, D. H. (1981). Altruism, volunteers and volunteerism. *Journal of Voluntary Action Research*, 10, 21–36.

Smith, J. A., Flowers, P. and Larkin, M. (2009). *Interpretative Phenomenological Analisis. Theory, Methos and Research.* Sage publication (reprinted in 2012).

Smith, J. A. and Pietkiewicz, I. (2014). *A practical guide to using Interpretative Phenomenological Analysis in qualitative research psychology. Czasopismo Psychologiczne – Psychological Journal*, 20(1), 7-14.

Structure of Operational Support (1999). EVS: The hosting organisations perspectives. Brussels: European Voluntary Service.

Stukas A. A., Snyder M. and Clary E. G. (1999). The Effects of "Mandatory Volunteerism" on Intentions to Volunteer. *Psychological Science*, 10 (1), 59 – 64.

Štuopytė, E. (2010). Savanorių mokymasis vykdant socioedukacinę veiklą nevyriausybinėse organizacijose. *Socialiniai mokslai*, 2, 123-130.

Tamutienė, I. ir Šimkus, A. (2012). Savanoriškos veiklos valdymas Lietuvoje: nevyriausybinių organizacijų patirtys. *Organizacijų vadyba: sisteminiai tyrimai*, 105-121.

## EXCLUSION AND GROWTH EXPERIENCES THROUGH STRUGGLE IN VOLUNTEERING

**Prof. Dr. Vida Gudžinskienė**

**Neringa Kurapkaitienė**

Mykolas Romeris University, Lithuania

***Summary***

*Volunteering has been studied in various aspects - competencies gained wile volunteering, the meaning of the volunteering for the organisations, the impact of volunteering on mental or physical health (Plagnol and Huppert, 2010), happiness interface with volunteering or motivation for volunteering. Volunteering is recognised as a field of learning, but all researches studying education or learning in volunteering are developed with the topics, like competencies, employability, moving out from learnd helplessnes etc. This study is aimed to research multilayerity of volunteering and experience experience of volunteers in social help field. The research is phenomenological and not focusing in any foreseen objectives, oriented to the voluneters experience. According to phenomenological approach research methodology was chosen Interpreatative Phenomenologiacl Analysis. In this article is presented part of the research, giving deeper view on one one of the superordinates theme, with the aim: to present the exclusion and growth experiences of young adults in the long-term and full time volunteering. In the study participated 6 research participants, 3 young man and 3 young woman in the age 20 to 30 years old and to collect the data of the research were used semi-structured interviews. Conclusions of the study,*

*presented in this article shows, 1) that volunteers experience volunteering as changing and multi-faceted phenomenon that reveals the experience of anxiety, fear, disappointment, helplessness, limitation, volunteering for a long time and volunteering on a daily basis; 2) Surviving uncertainty and helplessness in volunteering brings volunteers experience closer to those whom they are helping, experienceing their suffering personaly as the suffering of the volunteers. Resaerch participant were as if ejected from wished and usual experience to unwished and tension raising experience through excluding struggle experince. 3) Exclusion experience in volunteering for research participant opens requestion and evaluation of the existence meaning. In exclusion experience young adults idealized imige of volunteering switched into reality of volunteering with death, illneses, poverty, conflicts and other helpless situations of help recieveing people. The experience of absurd and nonsense for the research participants opend the opportunity to find a new meaning of volunteering and personal existence or absurd and nonsense experience for research particiapants become continues experience of volunteering, having the meening of Sisifus suffering.*

***Key words:*** *Volunteering, existential experience, Interpretative Phenomenological Analyses.*

---

**Vida Gudžinskienė,** socialinių mokslų (edukologija) daktarė, Mykolo Romerio universiteto Edukologijos ir socialinio darbo instituto profesorė. Mokslinių tyrimų kryptys: gyvenimo įgūdžių ugdymas(is), ugdymo proceso modeliavimas, sveikatos saugojimas, stiprinimas ir ugdymas, įvairių besimokančiųjų kompetencijų raiška, socialinių kompetencijų ugdymas, socialinių darbuotojų ir pedagogų rengimas.

**Vida Gudžinskienė,** Doctor of Social Sciences (Education), Professor, Mykolas Romeris University, Institute of Educational Sciences and Social Work. Research areas: modelling of educational process, (self-) development of life skills, health protection, promotion and (self-) education, expression of different student competences, development of social competences, social worker and teacher training.

---

**Neringa Kurapkaitien**ė, Mykolo Romerio universiteto Edukologijos ir socialinio darbo instituto lektorė, socialinių mokslų (edukologijos) doktorantė. Mokslinių tyrimų kryptys: savanorystė, jaunimo neformalusis ugdymas(is), supervizija.

**Neringa Kurapkaitien**ė, Doctoral student of Social Sciences (Education), Lecturer, Mykolas Romeris University, Institute of Educational Sciences and Social Work. Research areas: Volunteering, Youth Non-formal Education, Supervision.